

УДК 271.222(497.11)-523.4
271.222(497.11)-523.4-726.3:929
726.54(497.11)(091)

DOI:10.5937/sabornost7-5093

Прегледни чланак

Дарко Ивановић

Народна библиотека „Радоје Домановић“, Велика Плана

Пола века цркве Светог оца Николаја

Abstract: Град Пожаревац је дуго времена имао само једну цркву, више од седам деценија у XIX веку. Од средине поменутог века било је неколико безуспешних покушаја подизања друге, Нове цркве. Ипак, она је изграђена тек 1890. године и то новцем протојереја Петра Шљивића, тадашњег пароха трњанског, сина пожаревачког војводе Првог српског устанка Живка Шљивића.

Нова црква је освећена на дан црквене славе 1890. године (9/22. мај). Освећење је извршио митрополит Србије Михаило, уз суделовање хора ученика Богословије „Свети Сава“ из Београда.

Светониколајевска црква подигнута је у српско-византијском стилу, од тврдог материјала. У основи цркве је равнокраки крст, са бочним четвороуганим апсидама и кубетом чији се врх завршава позлаћеном куглом са крстом.

Цркви је требало неколико година да настави иконостас и потребне црквене предмете, да исплати дугове. При овој цркви служили су пожаревачки свештеници друге, треће, седме и дрежанске парохије. Током првих пола века (1890–1941) било их је укупно 16, углавном искусних. У другом делу рада приказане су њихове биографије.

Key words: Пожаревац, Нова црква, Свети Николај, свештеници.

Српске цркве и манастири су драгоцени споменици културе и места наше православне вере и побожности. То су места молитве и спајања људи у Богу. Од средине XIX века зидане велике цркве су замениле старе и дотрајале цркве дрвнаре које су биле склоне држем пропадању.

Пожаревац је прву већу цркву, Саборну, добио већ 1819. године, само четири године после Другог српског устанка. Била је једна од првих задужбина кнеза Милоша Обреновића, највећег српског нововековног задужбинара. Посвећена је Светим архистратизима Михаилу и Гаврилу. Међутим, она је већ средином истог века била претесна за највеће насеље тадашње североисточне Србије. Због тога је било неколико покушаја

подизања нове, друге цркве. Дуго је тражен и плац за њу, све до последње деценије.

Пошто су пропали сви планови и покушаји Општине, нову цркву је подигао о свом трошку протојереј Петар Шљивић (1890), тадашњи парох трњански, син пожаревачког војводе Живка Шљивића. Ктитор је цркву посветио својој крсној слави, Светом Николи, односно Преносу моштију Светог оца Николаја (9/22. мај)¹.

Црква је изграђена на поклоњеном општинском плацу, на почетку Бугарске мале,² на црквишту мале цркве из прве половине XVIII века. Прота Петар Шљивић оставио је натпис о свом задужбинарству на мермерној плочи на улазу у цркву: „Подигнув о свом трошку овај свети храм / Овде бораве вечни сан прота Петар Шљивић, парох трњански / син војводе рамског Живка Шљивића и Митре / рођ. јуна 1818. г. + 21. X 1902. Пожаревац и супруга Јелена, кћи Аврама Спасојевића, трг. из Пожаревца и Стане, рођ. октобра 1825, + 15. VIII 1908.“³

Црква је освећена на дан храмовне славе 1890. године (9/22. мај). Освећење је извршио митрополит Србије Михаило, уз суделовање хора ученика Богословије „Св. Сава“ из Београда.

Прота Петар Шљивић, ктитор, пред своју смрт завештао је тестаментом овој цркви три дућана и 4 хектара земље. Двоспратни дућан на тадашњем тргу Краљице Марије (8 м x 4,5 м), саграђен од тврдог материјала, имао је 4 одељења и магацин. Два одељења била су у приземљу, а друга два на спрату. Годишња кирија износила је 3 600 динара. Два мала дућана налазила су се у Краљевој улици. И она су саграђена од тврдог материјала, од цигала. Имала су по две просторије. Ови мали дућани имали су годишњи приход од 7 000 динара. Иза њих налазила се црквена кућица (9 м x 4 м). Црквеном њивом од два ара на Могилском брду управљала је Управа цркве.⁴

Црква Светог оца Николаја подигнута је у српско-византијском стилу, од тврдог материјала. У основи цркве је равнокраки крст, са бочним четвороугаоним апсидама и кубетом чији се врх завршава позалаћеном куглом и крстом. У фебруару 1932. године црква је процењена на 250 000 динара.⁵

Црква се дели на припрату, лађу и олтар. Олтар је одвојен од средњег дела цркве дрвеном преградом иконостаса, израђеном од ораховог дрвета, у дуборезу. Иконостас је у три реда. Сликао га је Влајко С. Вуковић,

¹ ИАП, Управа цркве Светог оца Николаја, Црквени одбор, 1891.

² Манојловић, 2011, стр. 257.

³ Протојереј Петар Шљивић, умировљени парох трњански, преминуо је 20. октобра 1902. у Пожаревцу, у својој 88. години старости (*Весник Српске цркве*, 11, 1902, 1047).

⁴ АИП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 7.

⁵ *Исшо*.

живописац. Иконе у првом реду рађене су по мотивима из живота Исуса Христа. У другом реду су апостоли, а у трећем су теме из Новог завета: Мати Христова и анђео са обе стране распећа.⁶ Нове иконе, након обнове иконостаса, живописао је на платну и дрвету у српско-византијском стилу Рус Андреј Васиљевич Биценко, академски вајар (1940), аутор многих икона на иконостасима (Саборна црква у Крагујевцу, Лесковац, околина Шапца, Нова црква у Смедереву, Велика Плана итд.).⁷

Године 1923. црква је имала 4 слике, иконе. Међутим, већ тада, после нешто више од три деценије иконе су биле у лошем стању, почађавеле. Због тога је било потребно реновирање молераја и икона.⁸

Према Извештају о стању парохијских цркава Епархије браничевске концем 1922. године, трпеза Светониколајевске цркве била је од тесаног камена и у добром стању, била су два антимица (поклони српских митрополита Михаила и Димитрија, 1890. и 1915), крстионица (смештена у црквеној кући), а крипта је испод олтара (сахрањени ктитор о. Петар Шљивић и попадија Јелена). Гвоздени крст на престолу изграђен је од прве извађене руде из мајдана Мајданпека.⁹

Црква се у првим годинама служила једним малим звоном од 50 кг, позајмљеним од пожаревачке Саборне цркве. Пре Великог рата она је већ имала три звона. Стара звонара је порушена у бомбардовању.¹⁰

Црквена кућа у порти имала је четири одељења. У једној је била крстионица, у другом канцеларија свештенства, у трећем канцеларија татора и старешине и у четвртном стан за једног црквењака (соба и мала кухиња). Ова кућа је изграђена од слабог материјала.¹¹

Црквена порта простирала се на 34 ара. Црквеним имањем и имовином управљала је Управа цркве.¹² Порта је била ограђена тарабом и засађена воћем.¹³

Црква је имала све потребне богослужбене књиге, осим једног „Србљака“ и Књиге за упокојене службе о Видовдану. Протоколи крштених, венчаних и умрлих рађени су од 1. јануара 1893. године.¹⁴

Светониколајевска црква била је у финансијској кризи у првим годинама, углавном због великих трошкова око њене изградње и отплате дугова.

⁶ АИП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 6, 1932.

⁷ Јовановић, 2006, стр. 63–70.

⁸ АИП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 6, 1923.

⁹ *Истио*.

¹⁰ *Истио*.

¹¹ АИП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 7, 1932.

¹² *Истио*.

¹³ *Истио*, к. 6.

¹⁴ *Истио*.

Због тога је њен први свештеник и ктитор, о. Петар Шљивић, по одлуци Црквеног одбора од 9/22. маја 1891. године, молио пожаревачке еснафе да помогну Нову цркву. Први се одазвао адацијски еснаф, који је приложио 120 динара. Потом је трговачки еснаф поклонио 720 динара ради куповине великог звона. Пошто је Суд општине пожаревачке дао позајмицу од 1 200 динара, ово звоно је набављено у Вршцу 1891. године.¹⁵

О. Петар Шљивић, свештеник и председник Црквеног одбора, 16. јуна 1891. године безуспешно је слао молбе Одбору Старе цркве за позајмицу од 1 500 динара за изградњу оградe и звонаре и за поклон утвари и одежде (31. јул 1891). Председник Одбора, парох пожаревачки Коста Девић одговорио је да Црква нема новац у готовини већ се капитал састоји у вредносним папирима (19. јун 1891) и да утвари и одежду може дати само на послугу (31. јул 1891).¹⁶ Нова црква је успела да током следеће године набави утвари, печате, књиге, протоколе и друге предмете.

Нова црква је изградила црквену кућу тек 1894. године, после наређења среског начелника о обавези да свака црква треба да сагради кућу, тј. стан за свештеника, која би имала и кнацеларију (21. фебруар 1894).¹⁷

После изградње Светониколајевске цркве извршена је нова подела пожаревачких парохија (1893), тј. извршено је разграничење Старе и Нове цркве. Саборној цркви Св. Архистратига припале су прве три пожаревачке (I – протска, II – под свештеником Атанасијем Бранковићем, III – о. Тома Протић), драговачка са Живицом (о. Коста Девић), ћириковачка са делом Пожаревца (о. Јован Протић), лучичка (Лучица и Пругово, о. Кирил Јевтић) и трњанска (Трњане, Набрђе и Салаковац; свештеник – капелан Иван Атанацковић).¹⁸ Новој, Светониколајевској цркви припале су три парохије: IV пожаревачка под капеланом Савом Протићем, брежанска (Брежане и Батовац; свештеник Станоје Поповић) и дубравичка (Дубравица и Петка; свештеник Лука И. Јовановић).¹⁹ Треба рећи да је у то време, током две године (1892–1894) зидана капела у Дубравици, средствима сопственог капитала.²⁰

Светониколајевска црква, иако скромног простора, задовољавала је потребе грађана, углавном Бугарске мале.²¹ Треба рећи да је ова црква у првим годинама слабо посећивана, углавном због навике парохијана да иду у Саборну цркву. Због тога се Црквени одбор Нове цркве обратио

¹⁵ *Исџо*, к. 3, 1891.

¹⁶ *Исџо*.

¹⁷ *Исџо*, 1894.

¹⁸ Манојловић, 2011, стр. 261.

¹⁹ *Исџо*, стр. 261–262.

²⁰ Јевремовић, 2005, стр. 239.

²¹ Манојловић, 2011, стр. 257.

Суду општине града актом од 3. јуна 1894. године, којим тражи да он утиче на грађане да поштују поделу на две црквене општине.²² Грађанима је требало неколико година да прихвате нову парохијалну цркву, пошто је стара црква већ седам деценија била седиште протојереја. Поред Пожаревљана, на Свету Литургију долазили су мештани из подручних села без цркве (Брежане, Живица, Петка и Ћириковац).

Постепено се ширила Црквена оптина Светониколајевске цркве. Већ 21. октобра 1896. године Митрополит је наредио да од Митровдана Новој цркви припадне и парохија драговачка са својим свештеником Атанасијем Бранковићем.²³ Повећањем броја становника у Пожаревцу и околним селима осниване су нове парохије. Године 1901. установљено је пет пожаревачких парохија (са Драговцем). Међу њима најмања је била брежанска парохија (401 дом), а највеће IV и V (по 475 домова).²⁴ После три године, црквену општину Светониколајевске цркве сачињавао је део града Пожаревца и села Брежане, Живица, Петка и Ћириковац. Тада је у овој цркви служило четири свештеника: Станоје Поповић, Васа Живковић, Љубомир Радовановић и Јован Протић, тј. пароси II, III, VII и брежанске парохије (1904).²⁵

Светониколајевска црква, оштећена у време бугарске окупације, поправљена је 1920. године, углавном споља. Подигнуто је степениште (1920) и подрумче (1921).²⁶ Црква је 1957. генерално реновирана и окречена споља и изнутра и поново је реновирана на њеној стогодишњици.²⁷ Према Шематизму из 2003. године, парохијски дом потиче из 1963. године, а нова стамбена зграда подигнута је 2002. године, са шест станова и салом. Потом је изграђена још једна стамбена зграда (2 стана). Порта се простире на 0, 55 ха.²⁸

Према Извештају о стању парохијских цркава Епархије браничевске концем 1922. године, старешина Светоникољске цркве био је Љубомир М. Радовановић, парох II парохије пожаревачке, а служили су и свештеници Славко Поповић и Сава Р. Савић. Богослужења су вршена редовно и свкоддневно. Црква је имала два татора и два служитеља. Парохијска канцеларија налазила се у црквеној кући.²⁹

²² ИАП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 3, 1894.

²³ *Истио*, к. 4, 1896.

²⁴ Манојловић, 2011, стр. 262.

²⁵ ИАП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 1, 24. септембар 1904.

²⁶ *Истио*, к. 6, 1923.

²⁷ *Српска православна Епархија браничевска, Шематизам*, 2003, стр. 170.

²⁸ *Истио*.

²⁹ ИАП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 6, 31. децембар 1923.

Састав свештенства Светониколајевске цркве повремено је мењан у међуратном периоду. Током 20-их година брезански пароси били су Димитрије Лукић, Петар Радивојевић и Александар Савкић. О. Љубомир Радовановић дуго је служио у другој парохији, све до своје смрти 1950. године. На трећој парохији најпре је био о. Славко Павловић (умро 23. III/ 5. IV 1931), потом о. Драгољуб Матејић, а на седмој парохији Никола Милић. Тако су пред Други светски рат (1939) остала четири свештеника: Љубомир Радовановић, Стеван И Пајевић, Никола Милић и Драгољуб Матејић.³⁰

Анализом расположиве архивске грађе, периодике и литературе, дошли смо до сазнања да је у Светониколајевској цркви служило 16 свештенослужитеља, углавном искусних свештеника. За разлику од Саборне цркве, она није имала ђакона. У њој су радили црквењаци, најпре Петар Ђурић (од 1890. године), потом, после Великог рата, Милан Лазић.³¹ Велику помоћ у раду цркве пружили су њени тутори. У извештају из 1922. године, помињу се црквени тутори Цветко Милосављевић и Мијаило Јотић.³² Цркву су помагали и остали њени верници и пријатељи.

Треба рећи да је Пожаревац поред поменуте прве две цркве имао и једну капелу на Централном гробљу, која је посвећена Преносу моштију Св. архиђакона Стефана, а задужбина је породице Касидолац (подигнута 1901. године). Данас има и трећу цркву, у Бусију, посвећену Светој Петки.

Свештеници Светониколајевске цркве

Бранковић С. Атанасије (Танасије)

Атанасије Бранковић (1831–1903), рођен у Пожаревцу, завршио је основну школу (четвороразредну) у родном месту, 2 разреда гимназије и Богословију у Београду (1852).³³ Потом је учитељовао у Великом Градишту једну школску годину (1852/53). Оженио се Персидом, Сидом, ћерком попа Ћирка (Кирил Јевтић). Са њом је имао сина Илију (Бранковић), који је био познати адвокат у Пожаревцу и народни посланик.³⁴

Решењем Митрополије од 17. августа 1853. године, Атанасије Бранковић је рукоположен за ђакона цркве у Великом Градишту.³⁵ Он је 24. октобра исте године заменио парохију са пожаревачким ђаконом Живком

³⁰ *Исџо*, к. 10, 7/20. IV 1939.

³¹ *Исџо*, к. 3, 1892, 1897, 1919.

³² *Исџо*, к. 6, 13. децембар 1923.

³³ АЕБ, КЛ, 1892, стр. 5.

³⁴ Владимировић, 1983, стр. 47.

³⁵ АС, МБ, Е – 664/1853.

Протићем, тј. дошао је у Пожаревац,³⁶ где је радио у школи и служио у цркви као ђакон, све до 1864. године када је рукоположен за свештеника, пароха жагудичког, и постављен за намесника хомољског (1864–1876).³⁷ У Пожаревцу је служио најпре као парох пожаревачки и ћириковачки,³⁸ потом је три године био заступник протојереја пожаревачког. После нове поделе пожаревачких парохија (1893), о. Атанасију је припала друга парохија пожаревачка са 325 домова и 2 320 житеља.³⁹ Његова парохија је исте године припала Светониколајевској цркви. Већ наредне године (1894), 17. марта, он је изабран за председника Црквеног одбора ове цркве.⁴⁰ Био је старешина цркве све до своје смрти (од „мане срца“), 18. јануара 1903. године у Пожаревцу. Сахрањен је после два дана. Опело је извршило пожаревачко свештенство.⁴¹

О Атанасије је због ревносног вршења службе двапут одликован, 1864. црвеним појасом⁴² и 1899. године чином протојереја.⁴³ Био је активни члан Свештеничког удружења.⁴⁴ Може се рећи да је о. Атанасије био један од најбољих пожаревачких свештенослужитеља, који је служио Богу и народу пуних пола века.

Девих Васиља Константин – Коста

Коста Девих, син свештеника Васиља, родом је из Пожаревца (5. октобар 1842), од фамилије Девиха (Бурјан мала, славе Ђурђиц).⁴⁵ Завршио је основну школу, 4 разреда гимназије и Богословију у Београду (29. јун 1864).⁴⁶ Оженио се Николијом (1864).⁴⁷ Деца су им умирала млада: Милан (1872), Љубица (1877) и Андреја (1885).

У време Пописа становништва 1862. године о. Коста је имао 19 година, био је богослов и живео је у породици свога оца Васиља Девиха, пожаревачког свештеника.⁴⁸

³⁶ *Исџо*, Е-998/1853.

³⁷ *Државни шемајизми* за годишта 1865–1876.

³⁸ *Исџо*, 1877.

³⁹ Манојловић, 2011, стр. 261.

⁴⁰ ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 3, 1894.

⁴¹ *Исџо*, МКУ, LXXV, I парохија пожаревачка, 1903.

⁴² АЕБ, КЛ, 1892, 5.

⁴³ *Гласник Српске цркве*, XII, 1899, стр. 1139.

⁴⁴ *Исџо*, II, 1895, 193.

⁴⁵ *Лейојис Саборне (сџаре) њожаревачке цркве*, стр. 4; *Лейојис њарохије V њожаревачке*, стр. 7.

⁴⁶ АЕБ, КЛ, 1892, 7.

⁴⁷ ИАП, Регистар венчаних Пожаревац 1837–1910, 1864, др. 84.

⁴⁸ Перуничих, 1977, Попис 1862. године, др. 208.

О. Коста је рукоположен за ђакона 16. новембра 1865, а следећег дана за свештеника.⁴⁹ Потом је као учитељ радио годину дана (1865/66). Служио је на неколико парохија: пожаревачкој (капелан 1866–1869), батушкој (1869–1870), драговачко-пожаревачкој (1871–1879) и четвртој пожаревачкој (протојереј, 1880–1900).⁵⁰ Као драговачко-пожаревачки свештеник, служио је у Саборној цркви Св. Архистратига,⁵¹ до 21. октобра 1896. године када је Драговац припао Светониколајевској цркви.⁵²

Поп Коста Девић био је један од најбољих свештеника у Пожаревцу. У кондуит листама описан је као учтив, дружељубив, лепо развијен, здрав и одличан у чинодејству и појању.⁵³ О њему је записано и следеће: „Весело, разговоран и оран за сваку шалу — уносио је међу својим парохијанима и другим грађанима неку живост и веру. Смирен и велики богомољац, поп Коста је био и учесник у Српско-бугарском рату, као војни свештеник, а то је био дуго година парох“.⁵⁴ Одликован је црвеним појасом 1893, а протску камилавку добио је 1900. године.⁵⁵ Он је један од оснивача и улагача Српске књижевне задруге 1892. године.⁵⁶

О. Коста, свештеник лучички (IV парохија пожаревачка) умро је у Пожаревцу у 58. години живота, 1900. године.⁵⁷

Живковић Василије (Васа Ђакон)

Василије (Васа) Живковић, дугогодишњи ђакон, рођен је 1853. године у Неменикућама (деоградски округ). Завршио је по четири разреда основне школе, гимназије и богословије (1876). Он је 1879. године ступио у чин ђакона цркве у Великом Градишту (1881–1883), а у чин протођакона 12/24. октобра 1899. године, при освећењу цркве у Пољани. Потом је учитељовао у Пожаревцу и чинодејствовао у цркви само празником и недељом.⁵⁸ Као учитељ отишао је у пензију 1899. године. Радио је и као хонорарни вероучитељ у Гимназији „Књаз Михаило“ у Пожаревцу.⁵⁹ Истовремено

⁴⁹ АЕБ, КЛ, 1892, 7.

⁵⁰ *Државни шемајизми*, 1866–1900.

⁵¹ Манојловић, 2011, стр. 261.

⁵² ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 3, 1896.

⁵³ АЕБ, КЛ, 1892, 7.

⁵⁴ Манојловић, 2011, стр. 261.

⁵⁵ АЕБ, КЛ, 1892, 7.

⁵⁶ *Живоћ и њриклъченија Димитрија Обрадовича*, 1892; *Доброћвори, оснивачи и улагачи Српске књижевне задруге у 1892*, XLIII.

⁵⁷ ИАП, 1893–1910, 1900, 48.

⁵⁸ АЕБ, КЛ, 1892, Протопрезвитерат пожаревачки, 26; *Хришћански весник*, III, 1. фебруар 1880, 71 и X, 1899, стр. 947.

⁵⁹ АЕБ, КЛ, 1892, 26.

је као добар писац био сарадник „Весника српске цркве“ и „Грађанина“.⁶⁰ Његове књиге штампане су у штампарији Ђорђа Наумовића у Пожаревцу.⁶¹ Крајем XIX века био је деловођа Пожаревачког пододбора Свештеничког удружења.⁶² Због лепог рукописа, он је ангажован и за деловођу Црквеног одбора Старе пожаревачке цркве.⁶³ Предавао је веронауку и војницима и официрима Гарнизона IX пешадијског пука у Пожаревцу.⁶⁴

О. Василије рукоположен је за свештеника тек у педесетој години живота, 2/15. фебруара 1903. године у београдској Саборној цркви.⁶⁵ Примио је парохијску дужност 18. априла/1. маја исте године у Пожаревцу, у Светониколајевској цркви, после смрти њеног бившег пароха, протојереја Атанасија Бранковића.⁶⁶ Први светски рат затекао га је на другој парохији пожаревачкој, а на њој се помиње последњи пут 7. јануара 1912. године. Од 1904. године замењивао је болесног свештеника печанског Љубомира Радовановића.⁶⁷ Вероватно је умро или страдао у једном од ратова од 1912. до краја 1918. године.

О. Васа је због врло доброг понашања и ревносне службе двапут одликован, најпре Орденом Св. Саве V реда (1903).⁶⁸ Краљ Петар Први Карађорђевић одликовао га је Златном медаљом око нове 1910. године.⁶⁹

Јовановић И. Лука

Лука Јовановић, дубравички парох, припадао је Светониколајевској цркви. Рођен је 1845. године у Београду, где је завршио по 4 разреда основне школе, гимназије и Богословије (1865). Док је чекао парохију, он је радио као учитељ неменикућански две и по године и практикант Конзисторије три године.⁷⁰ Зађакоњен је 14. марта 1870. године и упућен у Дубравицу да капеланише старом болесном свештенику Арону Новаковићу. Рукоположен је за свештеника после недељу дана. Митрополит Михаило наредио је пожаревачком проти да о. Луку уведе у дужност на дубравичку парохију и о. Арону годишње издаје 150 талира.⁷¹ Већ на почетку службе

⁶⁰ Јоксимовић, 2003, стр. 120.

⁶¹ *Истио*, стр. 100.

⁶² *Гласник Српска цркве*, II, 1895, стр. 193.

⁶³ ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 3, Удружење свештеника, 1891.

⁶⁴ *Истио*, 1906.

⁶⁵ *Весник српске цркве*, II, 1903, стр. 182.

⁶⁶ ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 3, 1903, 33.

⁶⁷ *Истио*, к. 4, 1904.

⁶⁸ АЕБ, КЛ, 1903, 25.

⁶⁹ *Весник српске цркве*, I, 1910, стр. 94.

⁷⁰ АЕБ, КЛ, 1892, 11.

⁷¹ Јевремовић, 2005, стр. 219–220.

потписивао се као „парох дубравички“. Становао је у приватној кући, јер је у парохијској кући живео стари свештеник Арон.

После Аронове смрти (20. новембар 1870), о Лука је и званично добио ову парохију. Служио је у Капели дубравичкој, у којој је 31. јула 1971. године дочекао митрополита Михаила. Као војни свештеник пожаревачке бригаде Народне војске учесник је Српско-турских ратова од 1876. до 1878. године. Његовим трудом саграђена је нова капела у Дубравици (1894).⁷²

Поп Лука је умро од туберкулозе 10. марта 1899. у Пожаревцу,⁷³ у 52. години живота. Сахрањен је на Дубравичком гробљу, а опело су обавили свештеници пожаревачких парохија: Станоје Поповић, Иван – Ива Атанацковић, Јован Протић и Љубомир – Љуба Радовановић. На истој гробној парцели сахрањени су и остали чланови породице: попадија Христина (1850–1933) и синови Милутин (1876–1915), Радосав (1878–1915) и Боривоје (1883–1924).⁷⁴

Лазић С. Димитрије

Димитрије С. Лазић, рођен 24. септембра 1860. године у Пожаревцу, протојереј који је служио на девет парохија (Ђуприја, Стењевац, Раброво, Рановац, Браничево, Брежане, Жагубица, Жадари и Александровац). Завршио је основну школу, 5 разреда гимназије и Богословије у Београду (29. јуни 1884). Као свршени клирик рукоположен је у чин ђакона 9/21. маја 1886. године, а за свештеника после два дана у београдској Саборној цркви од жичког епископа Никанора и постављен за протског капелана у Ђуприји.⁷⁵ Раније је радио као учитељ једну школску годину (1885/1886).

Отац Димитрије служио је две године као протски капелан у Ђуприји, потом је постављен на парохију стењевачку (1888),⁷⁶ затим на рабровску (1889)⁷⁷, другу рановачку (1899),⁷⁸ прву рановачку (1907)⁷⁹ и браничевску (1910)⁸⁰. Он је пре и после бугарске окупације служио у Брежану, на парохији брежанској која је припадала Светониколајевској цркви, потом је 1923. године постављен за пароха жагубичког и намесника среза

⁷² *Исїо*, 221–225.

⁷³ Различити су подаци о датуму Лукине смрти. На надгробном споменику уписан је 9. март 1899. године.

⁷⁴ Надгробни споменици Дубравичког гробља.

⁷⁵ АЕБ, КЛ, 1920; *Хришћански весник*, VI, 1886, стр. 480.

⁷⁶ *Државни шемаїизам*, 1889, стр. 97.

⁷⁷ АЕБ, КЛ, 1889.

⁷⁸ *Весник срїске цркве*, XI, 1899, стр. 1046.

⁷⁹ *Гласник Православне цркве у Краљевини Србији*, I, 1907, стр. 1–2.

⁸⁰ *Весник срїске цркве*, II, 1910, стр. 200.

хомољског.⁸¹ Одликован је протојерејским чином као парох жабарски и намесник среза моравског (26. децембар 1927 / 8. јануар 1928). У Жабарима је остао годину дана (1927–1928),⁸² потом је 4/17. марта 1928. године постављен за пароха александровачке парохије и продужено му је намесништво истог среза. У време његовог боравка у Александровцу (1928–1934) ископан је дунар у црквеној порти, до главног пута Пожаревац – Жабари.⁸³ Умро је у Александровцу 31. марта 1934. године.⁸⁴

Прота Димитрије запамћен је као педантан свештеник на дужности и служби и врло добар у понашању. Уложио је велики напор око уређења парохије александровачке.⁸⁵ Био је члан неколико друштвених и хуманитарних удружења: Свештеничког удружења, Добротвора инвалида, Утемељача Заштите деце, Добротвора „Слоге“, „Народног здравља“ и Црвеног крста. Један је од чланова Читаонице у Пожаревцу у последњој деценији XIX века.⁸⁶ Имао је само једну кућу у Пожаревцу, у близини Саборне цркве. Учесник је Српско-бугарског рата 1885–1886. године, потом хонорарни свештеник IX пешадијског пука Дунавске дивизије од 1911. до октобра 1915. године.⁸⁷ Рано је остао удовац, 11. априла 1887. године. Остао је само једну ћерку, глувонему, Ружицу, која није имала потомке.⁸⁸

Марковић Михаило

Михаило Марковић, рођен 12. августа 1855. године у Текији, завршио је по 4 разреда основне школе, гимназије и Богословије (1875). После учитељске службе, 30. јануара 1880. године ступио је у ђаконски чин при епископу неготинском, а у чин свештеника јула 1884. и служио је као чиновник, писар и секретар Конзисторије неготинске. Постао је парох тек у децембру 1886. године, а намесник 1. новембра 1889. године. Према Кондуитној књизи из 1892. године, понашао се озбиљно и достојанствено, имао је одличне способности у вршењу службе. У Жагубици је одликован црвеним појасом, потом Орденом Св. Саве V реда (1898) и камилавком (1899).⁸⁹ Као привремени парох петровачки јавља се у шематизмима само 1888. и 1889. године. Био је парох жагубички и намесник хомољски од 1891. до почетка 1907. године, када је по сопственој молби премештен на

⁸¹ Отац Димитрије одликован је правом ношења црвеног појаса 8. новембра 1913. године, а протску камилавку добио је између 1922. и 1924. (*Државни шемаџизам* за 1925. годину)

⁸² Манојловић, 1998, стр. 188.

⁸³ Лекић, 2001, стр. 53.

⁸⁴ *Летопис Цркве жабарске*, Биографије свештеника, бр. 6.

⁸⁵ *Споменица парохије александровачке*, стр. 17–18.

⁸⁶ Манојловић, 2011, стр. 315.

⁸⁷ АЕБ, КЛ, 1920.

⁸⁸ *Летопис Цркве жабарске*, Биографије свештеника, 6.

⁸⁹ АЕБ, КЛ, бр. 44.

упражњену III парохију пожаревачку.⁹⁰ Служио је у Светониколајевској цркви.⁹¹ После три године, 1/14. јануара 1910. постављен је за пароха београдског при храму Св. Саве.⁹²

Матејић Павла Драгољуб – Драга

Протојереј Драгољуб Матејић припада групи најзначајнијих пожаревачких свештеника. Рођен је 6/19. децембра 1899. у Крњеву, од оца Милана Кршљанина и мајке Симке, која је умрла одмах након порођаја. Драгу су посинили племенити Павле Матејић, столар, и Петрија, рођена Лазаревић, родом из Крњева. Дали су му своје презиме Матејић.⁹³

О. Драга завршио је основну школу у Крњеву, а деветоразредну богословију учио је у Београду и Сремским Карловцима. Услед ратова имао је изванредан прекид и 1920. године положио је испит зрелости у Карловцима. Пре рукоположења био је кратко време учитељ у Ореовици, од 26. јануара до 23. јула 1922. године. Оженио се 23. априла исте године у Крњеву са Даницом В. Туфекчић из Сараораца. Са њом је имао три сина: Момчила (рођен 1923), Зорана (1924) и Александра (1930).⁹⁴ У Пожаревцу је рукоположен у чин ђакона 20. јула 1922. и за свештеника 6. августа исте године. Најпре је постављен за сталног пароха миљевићког (Миљевић, Мрчковац, Барич и Бикиње) у срез голубачком.⁹⁵ Премештен је на упражњену парохију средњевску (Средњево, Чешљева Бара, Камијево и Гареве) пошто је свештеник Антоније Сенички, привремени парох средњевски, постављен за привременог пароха миљевићког (12/25. јануар 1924).⁹⁶ По својој молби, постављен је за трећег пароха пожаревачког 17/30. августа 1931. године.⁹⁷ Трећа парохија припадала је Светониколајевској цркви. Потом је постављен за пароха петог пожаревачког, 30. децембра 1937. године, при истој цркви. Од 1951. до 31. децембра 1960. године био је архијерејски намесник пожаревачки. Већ 1. октобра 1952. постављен је за привременог пароха другог пожаревачког, по молби. Пензионисан је 1960. године, као архијерејски намесник и члан Духовног суда.⁹⁸

⁹⁰ *Гласник Православне српске цркве у Краљевини Србији*, III, 1907, 17; Ранковић, Лазић, 2011а, стр. 243.

⁹¹ ИАБ, Управа Цркве Св. Николе, к. 7.

⁹² *Весник Српске цркве*, I, 1910, стр. 95.

⁹³ *Летопис Цркве крњевске*, св. 3, 137–140.

⁹⁴ АЕБ, Досијеи, 38.

⁹⁵ АЕБ, Досијеи, 38; АЈ, 69, 197, 318, М.

⁹⁶ *Летопис Миљевићко-баричке парохије*, 6; АЕБ, Досијеи, 38; *Гласник, службени листи Српске православне патријаршије*, бр. 4, 15/28. фебруар 1924, 50; АЈ, 69, 202, 323, М.

⁹⁷ АЈ, 69, 202, 323, М; АЕБ, Досијеи, 38.

⁹⁸ АЕБ, Досијеи, 38.

Као парохијски свештеник оставио је видни траг у свом раду на парохијама на којима је служио, а као архијерејски намесник знатно је помагао подизање цркава у Салаковцу и Трњану. Као парох миљевићки покренуо је акцију за подизање цркве у Баричу (1923) и основао Земљорадничку задругу у Миљевићу.⁹⁹ Његовом иницијативом извршена је поправка цркве средњевске и озидана капија у црквеној порти. У Средњеви је основао црквени хор, читаоницу и покренуо акцију за зидање цркве гаревске.¹⁰⁰ Као парох пожаревачки радио је у просветним и културним удружењима. За време окупације био је председник Окружног одбора за заштиту и помоћ ратним избеглицама и заробљеницима.¹⁰¹

Прота Драга био је свестран. Бавио се и политиком. Пет година био је председник рамског средског одбора Демократске странке у Великом Градишту. Био је и члан Главног одбора Савеза земљорадничких задруга, члан старог Главног одбора Свештеничког удружења и први председник Епархијског удружења свештеника. У Средњеви је скупио новац за рестаурацију иконостаса, а у Пожаревцу је преуредио гробље.¹⁰²

О. Драга је често долазио у своје родно село, углавном о литијама, заветинама, сахранама и канонским визитацијама.¹⁰³ Увек је био ревностан у служби. Није кажњаван. За свој пастирски рад одликован је црвеним појасом (1934), надбадреником (1937), протском камилавком (1938) и протојерејским чином. Упокојио се 7. марта 1979. године у Београду, а сахрањен је после три дана у Пожаревцу.¹⁰⁴

Милић Обрада Никола

Протојереј Никола Милић, дугогодишњи свештеник Пожаревца и његове околине, рођен је 10. фебруара 1878. године у Петровцу, од оца Обрада Милића, адације, и мајке Савке из ове варошице. Завршио је основну школу у Петровцу (1888), пет разреда гимназије у Пожаревцу (1893) и четири разреда богословије у Београду (29. јун 1897). Оженио се 13. јуна 1897. године у Петровцу са Драгињом Стевановић из Милошевца. Са њом је имао четири детета: Зорку (1898), Обрада (1902), Славољуба (1907) и Живана (1912).¹⁰⁵

О. Никола је рукоположен у чин ђакона 4. октобра 1897. од митрополита Михаила, а у чин свештеника 10. октобра 1904. године од митрополита

⁹⁹ *Истио.*

¹⁰⁰ *Споменица парохије средњевске, Свештенство.*

¹⁰¹ АЕБ, Досијеи, 38.

¹⁰² *Лейојис Цркве крњевске, св. 3, стр. 137–140.*

¹⁰³ *Истио.*

¹⁰⁴ АЕБ, Досијеи, 38.

¹⁰⁵ АЕБ, Досијеи, 3.

Инокентија у београдској Саборној цркви. За разлику од многих колега, он је одмах ступио на службу и то као ђакон пожаревачке Саборне цркве. На том положају остао је све до примања свештеничког чина и постављења на парохију брадарачку (1904).¹⁰⁶ Одлуком патријарха Димитрија од 1921. године, постављен је за пароха лучичког (Лучица и Пругово).¹⁰⁷ У време писања Шематизма (1924) он је и даље био на овој парохији.¹⁰⁸ Потом је премештен на парохију печанску (13. август 1927; Петка и Ђириковац).¹⁰⁹ После непуне деценије, 1936. године, постављен је за пароха парохије треће пожаревачке.¹¹⁰ Пензионисан је одлуком епископа Хризостома 1. октобра 1952. године.¹¹¹ Иако није служио војску, био је војни свештеник и учесник Првог балканског рата (1912–1913).¹¹²

Прота Никола, добар у служби, одличан у црквеном служењу, појању и читању.¹¹³ Као угледни свештеник, он је као парох лучички, 2/15. априла 1926. године одређен за референта на братском сабору пред Св. Петровски пост, с темом „О узроцима ванбрачног живота у нашем народу и којим начином и каквим средствима могли би народ лечити од овог порока“.¹¹⁴ Био је 12 година председник Земљорадничке задруге у Будушинцу. У Лучици је набавио звоно за цркву и подигао парохијски дом.¹¹⁵ Због свог доброг рада и залагања, одликован је црвеним појасом (1913) и Орденом Св. Саве V степена (1920).¹¹⁶ Умро је 7. децембра 1958. године, а сахрањен је после два дана.¹¹⁷

Павловић М. Славко

Прота Славко Павловић (Драгошевац код Јагодине, 10. мај 1871 – 23. март/5. април 1931, Пожаревац) завршио је основну школу, пет разреда гимназије и четири разреда богословије у Београду (завршио 29. јуна 1897. године). Рукоположен је у чин ђакона 3, а у чин свештеника 8. новембра 1897. године од митрополита Михаила у београдској Саборној цркви.¹¹⁸

¹⁰⁶ АЕБ, КЛ, 1920, бр. 26; *Хришћански весник*, I и II, 1904, стр. 719.

¹⁰⁷ АЕБ, Досијеи, 3.

¹⁰⁸ *Шематизам истоочно православне српске патријаршије по подацима из 1924. године*, 1925, стр. 73.

¹⁰⁹ АЈ, 69, 198, 319, М.

¹¹⁰ *Летопис Саборне (старе) пожаревачке цркве*, стр. 43.

¹¹¹ АЕБ, Досијеи, 3.

¹¹² АЕБ, КЛ, 1920.

¹¹³ *Исто*.

¹¹⁴ Ранковић, Лазић, 2012, стр. 54.

¹¹⁵ АЕБ, Досијеи, 3.

¹¹⁶ АЕБ, КЛ, 1920.

¹¹⁷ *Исто*.

¹¹⁸ *Исто*, П.

Према Кодуитној књизи из 1920. године, о. Славко је живео у породици са супругом Милицом (42 године живота), синовима Петром (19) и Војином (17), ћерком Славком (6) и таштом Живаном (75).¹¹⁹

О. Славко је служио на неколико парохија, најпре као капелан у Ливадици (од 1. децембра 1897. године), потом је у јесен 1920. постављен за пароха бадњевачког. Већ после четири године, 1. априла 1907. прешао је парохију дубравичку. У Дубравици је остао до јесени 1915. године, када је позван у састав Српске војске. Он је поред рада у цркви, учитељовао у Дубравичкој школи.¹²⁰ Током Великог рата, од 21. јула 1915. до краја 1920. године, до демобилизације, дио је војни свештеник.¹²¹ Постављен је за печанског пароха. Док је радио у Петки становао је у Пожаревцу, у близини Светониколајевске цркве.¹²²

После седам година проведених на печанској парохији, о. Славко је 5. септембра 1927. године постављен за пароха треће парохије пожаревачке, која је такође користила Светониколајевску цркву.¹²³ Умро је после дуже болести 25. марта/5. априла 1931. године, у 60. години живота.¹²⁴

Прота Славко добијао је одличне оцене о свом раду. На пример, прота Живко Ивановић записао је после Славковог постављења на парохији дубравичкој: „Свештеник Славко је свом позиву дорастао и са пуно ревности вршиће поверену му дужност, ако му у томе и сам народ са поверењем на сусрет изађе.“¹²⁵ Вероватно је прота Живко користио податке кондуитне листе: „Добар у понашању и служби, добар у појању и читању.“¹²⁶ О. Славко писао је чланке и расправе у „Веснику“, „Хришћанском гласнику“, „Хришћанском веснику“ и „Домовини“. Био је члан Свештеничког удружења и Народног здравља. Два пута је одликован, 14. јануара 1911. црвеним појасом и 5. јула 1919. године протском камилавком.¹²⁷

Поповић Станоје

Свештеник Станоје Поповић, рођен 1849. године у Тополовнику, завршио је основну школу, четири разреда гимназије и богословију у Београду (1872). Потом је учитељовао 11 година.¹²⁸ Он је као учитељ мишљеновачки

¹¹⁹ *Истио*.

¹²⁰ Јевремовић, 2005, стр. 250.

¹²¹ Ранковић, Лазић, 2011δ, стр. 311, 31. марта 1920.

¹²² АЕБ, КЛ, 1920, 37.

¹²³ АЈ, 69, 199, 320, П.

¹²⁴ *Гласник, службени лист Српске православне њавиријаршије*, 9/1931.

¹²⁵ Јевремовић, 2005, стр. 250.

¹²⁶ АЕБ, КЛ, 1920, 37.

¹²⁷ *Истио*.

¹²⁸ *Истио*, 1892. и 1901.

рукоположен 29. јуна / 11. јула 1883. за ђакона, а следећег дана за свештеника и постављен за капелана свештенику брежанском Илији Протићу,¹²⁹ који је умро после годину дана.¹³⁰ Омах је као парох преузео парохију брежанску, на којој је остао до 1910. године.¹³¹ Ова парохија, састављена од два села, Брежана и Батовца, припадала је Светониколајевској цркви.¹³²

О. Станоје помиње се у једном акту о малом пожару у његовој цркви 7. марта 1899. године, када је изгорео утвар који покрива путир.¹³³ Био је свештеник добре способности, како у служби тако и у читању.¹³⁴ Остао је у чину јереја. Последњи пут се налази у историјским изворима 25. новембра 1912. године као парох треће парохије пожаревачке.¹³⁵ На овој парохији био је од јануара 1910. године, потом му се губи сваки траг у Епархији браничевској. Можемо претпоставити да је умро или страдао у једном од ратова од 1912. до краја 1918. године, пошто је у то време било ретких прелазака свештеника Епархије браничевске у неку другу епархију.

Протић Илије Јован

О. Јован Протић, познат као Јованча, син пожаревачког свештеника Илије Протића и Стојане, припадник четврте генерације Путниковића, рођен је у Пожаревцу 1840. године. Завршио је основну школу, четири разреда гимназије и богословију у Београду (29. јун 1863).¹³⁶ У времеписа становништва и имовине 1862. године он је уписан као ђак, стар 22 године.¹³⁷ После три године учитељске службе, 8/20. јула 1868. године, он је рукоположен за ђакона, иако се томе противио протојереј пожаревачки Коста Јоакимовић. Поред свештеничке службе, предавао је у школи још непуне две године.¹³⁸ Неспоразум јереја Јована и проте Косте су примећени 1887. године после Протићевог чланка у „Одјеку“ у коме је лоше писао о проти.¹³⁹ Примлио је свештенички чин 28. марта 1870. године и постављен је за капелана при цркви пожаревачкој.¹⁴⁰

¹²⁹ *Хришћански весник*, 1883, стр. 512.

¹³⁰ АЕБ, Регистар умрлих Саборне Пожаревачке цркве, 1837–1892, 1884, А–Љ, бр. 4.

¹³¹ *Државни шемајизми*, 1883–1911.

¹³² ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 3 и 4, 1883–1911.

¹³³ Јевремовић, 2005, стр. 240.

¹³⁴ АЕБ, КЛ, 1892. и 1901.

¹³⁵ ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 3 и 4, 1883–1911.

¹³⁶ АЕБ, КЛ, 1892 (стр. 8) и 1901 (бр. 3).

¹³⁷ Перуничкић, 1977, стр. 574.

¹³⁸ АЕБ, КЛ, 1892 (8) и 1901 (3).

¹³⁹ Манојловић, 2011, стр. 264.

¹⁴⁰ *Лейојис Саборне (сїаре) ѿжаревачке цркве*.

Јереј Јован оженио се као учитељ 1864. године у Пожаревцу са Живком,¹⁴¹ са којом је имао само ћерку Крестину која је умрла као девојчица (1881). Он је као војни свештеник VIII батаљона и IX пука учествовао у Српско-турским ратовима (1876–1878) и Српско-бугарском рату (1885–1886).¹⁴² Од 1880. предавао је хришћанску науку и црквено певање у Пожаревачкој нижој гимназији. Постављен је за свештеника у пожаревачкој цркви 1887. године,¹⁴³ потом парох ћириковачки¹⁴⁴ и на крају служио је у Светониколајевској цркви од њеног освећења до његове смрти (1890 – ноћ између 22/23. децембра 1906 / односно 3/4. јануар 1907). Био је њен старешина од 1905. године, као парох треће парохије пожаревачке.¹⁴⁵ Три пута је одликован, најпре црвеним појасом (1893),¹⁴⁶ а после пет година Орденом Св. Саве петог реда¹⁴⁷ и 1907. протском камилавком.¹⁴⁸ Био је веома друштвен и добар свештеник. Поред српског језика, служио се и руским, бугарским и немачким.

Радивојевић Петар

Петар Радивојевић, члан велике свештеничке фамилије, рођен је 4. јуна 1867. године у Кушиљеву. Завршио је основну школу у родном селу, гимназију у Свилајнцу (1880–1884) и богословију у Београду (1884–1889). Као учитељ радио је у Бубушинцу (1889–1892) и Кушиљеву (1892/93). После прекида рада у школи и боравка кући, поново је учитељовао од 1897. до 1899. године. Рукоположен је за ђакона 20. децембра 1899. од епископа Никанора у Београду и за презвитера следећег дана од истог епископа. Као свештеник служио је на три парохије: вуковачкој (16. фебруар 1900 – 5. мај 1908), жагубичкој (до 13. јануара 1916, 1. јун 1918 – 1. јул 1922) и дрежанској (до 4/17. новембра 1928. године).¹⁴⁹ Он је од првог дана боравка у Жагубици обављао и службу в. д. намесника хомољског (5. мај 1908), а 8/21. новембра исте године постављен је за сталног намесника, када је одликован црвеним појасом.¹⁵⁰ Током Првог светског рата, интерниран је од Бугара 13. јануара 1916. у Пловдив. Касније је боравио у два логора, Карлово и Ески Џумаји, све до 1. јуна 1918. године.¹⁵¹

¹⁴¹ АЕБ, Регистар венчаних 1837–1910, А–Ш, 1864, бр. 63.

¹⁴² Манојловић, 2011, стр. 264.

¹⁴³ *Државни шемајизми* за 1887. и 1888. годину.

¹⁴⁴ *Исјо*, за 1892. и 1893. годину.

¹⁴⁵ *Исјо*, 1890–1909.

¹⁴⁶ АЕБ, КЛ, 1901, бр. 3.

¹⁴⁷ *Гласник Српске православне цркве*, 10/1898, 194.

¹⁴⁸ *Весник Српске цркве*, VI/1906, 572.

¹⁴⁹ АЕБ, КЛ, 1925.

¹⁵⁰ *Весник српске цркве*, 12/1908, стр. 960.

¹⁵¹ АЕБ, КЛ, 1925.

О. Петар је због добре службе и примерног понашања одликован протском камилавком (1919), чином протојереја 13. децембра 1920. од Епископа тимочког Иринеја у Св. Вазнесењској цркви у Београду и Орденом Св. Саве петог реда од Митрополита 28. октобар/10. новембар 1920. године.¹⁵²

Прота Петар имао је многочлану породицу. Састав његове породице 20. јула 1925. био је следећи: супруга Персида (рођена 1877); синови — Владимир (1894), Боривоје (1901), Братислав (1903) и Божидар (1910); ћерке — Катарина (1898) и Загорка (1907).¹⁵³

Шематизам из 1925. годину (за 1924. г.) затекао је проту Петра у Брежану код Пожаревца.¹⁵⁴ Он је као парох брежански служио у Светониколајевској цркви (1922–1928). Имао је слабо здравље. После боловања од катара стомака,¹⁵⁵ умро је 4/17. новембра 1928. године.¹⁵⁶ Његова удовица Персида, ради успомене на свог покојног супруга, на дан годишњице његове смрти поклонила је Новој цркви у Пожаревцу епитрахил и фелон од свиле (1929). Потом је живела у Скопљу.¹⁵⁷

Радовановић Милутина Љубомир

Љубомир Радовановић, дугогодишњи свештенослужитељ Епархије браничевске, рођен је 14. фебруара 1869. у Златову (округ пожаревачки). Завршио је основну школу, четири разреда гимназије у Свилајнцу и богословију у Београду (1890). После положеног учитељског испита учитељовао је у Шапину (17. октобар 1890 – 1. октобар 1891) и Божевцу (2. октобар 1891 – 25. јули 1894). Касније је вероучитељску дужност обављао у пожаревачкој основној школи „Св. Сава“. Раније је одслужио војни рок у Гардијском батаљону у Београду (1889). Био је добровољац у Српско-бугарском рату (1885–1886).¹⁵⁸

О. Љуба ступио је у брак 28. јула 1891. године са Љубицом из Свилајнца (1871 – 17. октобар 1914). Имали су два сина, Светолика (р. 1894) и Светислава (1895), која су оставила потомство, нежењеног сина Војислава (1900) и ћерку Зорку (1906). Као деца умрла су им два сина и три ћерке.¹⁵⁹

Учитељ Љубомир рукоположен је у чин ђакона у Београду од митрополита Михаила 7. априла 1894. године. Као ђакон служио је само 15 дана

¹⁵² АЈ, 69, 193, Србија, одликовања.

¹⁵³ АЕБ, КЛ, 1925.

¹⁵⁴ *Шематизам источно православне српске њаџријаршије њо њодацима из 1924. њодине*, 1925, стр. 72.

¹⁵⁵ АЕБ, КЛ, 1925.

¹⁵⁶ АЈ, 69, 201, 322, Р.

¹⁵⁷ ИАП, Управа Цркве Св. о. Николаја, к. 7, 29. октобар 1929.

¹⁵⁸ АЕБ, КЛ, 1903, 100.

¹⁵⁹ АЕБ, КЛ, 1925.

у Божевцу. Приликом освећења храма у Новом Ацибеговцу (данашње Ново Село), 23. априла 1894. године, исти архијереј рукоположио га је у чин свештеника (презвитер) и упућен је у парохију влаолску.¹⁶⁰ Међутим, он је после само два дана поднео оставку на своју парохију и молио Митрополита да га постави за капелана парохије касидолске јереју Јовану Путниковићу.¹⁶¹ Молба је уважена, тако да је његова свештеничка служба у поменутом селу трајала од 25. јула 1894. до 1. децембра 1896. године. Потом је служио у ћириковачкој (1. децембар 1896 – 1. јануар 1901), печанској (до 20. априла 1915) и другој парохији пожаревачкој. Током Балканских ратова био је пуковски свештеник VIII пука другог позива, а 1914. и 1915. године VIII и III пука, 1916. дивизијски свештеник и наставник регрута у Бизерти, 1917. свештеник Рековаласцентног одељења у Водену и од почетка 1918. до марта 1919. године XXXIII Енглеске болнице у Соривићу.¹⁶² Дакле, био је на војној дужности од 1912. до марта 1919. године.

После повратка са Солунског фронта, о. Љуба се враћа на другу парохију пожаревачку. Тамо га је затекао попис за Шематизам (1924): „Пожаревац... При цркви Пренесенија мошти Св. о. Николаја (њен старешина): друга парохија прве класе, број душа 2 141. Парох Љубомир Радовановић.“¹⁶³ На овој парохији остао је све до 1949. године. Умро је следеће године у Пожаревцу.¹⁶⁴

О. Љуба је оцењен као врло добар свештеник, учтив и пажљив. У млађим годинама бавио се пчеларством и виноградарством. Био је члан Свештеничког удружења и Црвеног крста. Носилац је бројног одликовања: црквених — црвеног појаса (1903) и протске камилавке (15. јун 1919) и државних — Споменица од 1885. године, Ордена Св. Саве четвртог степена (1913), Златне медаље (1913), Албанске споменице за верност Краљу, Споменице Европски рат, Обилић споменице и Ратног крста 1912. године.¹⁶⁵

Савић Р. Сава

Сава Савић (Велико Градиште, 13. март 1880 – 1926. Београд), јереј, завршио је богословију у Београду (1902). После четири године учитељске службе, он је рукоположен за ђакона и свештеника, 13. и 14. септембра 1906. године. Служио је пет година као парох луковски, до априла 1911. године, када је после отпуста постављен за капелана протојереју Вулу

¹⁶⁰ АЕБ, КЛ, 1903, 1894.

¹⁶¹ АЈ, 69, 82, 191.

¹⁶² АЕБ, КЛ, 1925.

¹⁶³ *Шематизам источно православне српске патријаршије по подацима из 1924. године*, 1925, стр. 73.

¹⁶⁴ Надгробни споменик на Пожаревачком гробљу.

¹⁶⁵ АЕБ, КЛ, 1925.

Стевановићу, великоградиштанском пароху.¹⁶⁶ На овој парохији остао је десетак година, до 9. јуна 1921.¹⁶⁷ У међувремену он је интерниран у бугарски Ески Џумаји.¹⁶⁸ Одликован је црвеним појасом пред Божић 1923. године.¹⁶⁹ Средином јуна 1921. прешао је на трећу парохију пожаревачку, која је припадала Светониколајевској цркви.¹⁷⁰ Попис за Шематизам (1924) затекао га је на овој парохији, којој је припадала капела на гробљу.¹⁷¹

Јереј Сава боловао је због последица лоших услова живота у бугарском логору и повремено је одлазио на бањско лечење.¹⁷² У марту 1926. године добио је петомесечно одсуство ради лечења.¹⁷³ Умро је већ 23. маја исте године.¹⁷⁴

Савкић Ж. Александар

Александар Савкић, рођен 1893. у Свилајнцу, рукоположен је за свештеника 1919. године.¹⁷⁵ Службовао је на неколико парохија: седларској (1919–1922), првој кушиљевској (1922 – 26. април 1929),¹⁷⁶ дрежанској (крај априла 1929 – 1/14. мај 1934)¹⁷⁷ и другој великопланској (1934–1939).¹⁷⁸

Јереј Александар припадао је радничком покрету. Он је као кушиљевачки парох, 13/26. децембра 1925. кажњен са седам дана епитимије због садржине прогласа, који је као републикански кандидат за народног посланика, штампао и растурао народу, а чија садржина „није приличила достојанству једног православног свештеника.“¹⁷⁹ Потом је 1934. кажњен истом казном.¹⁸⁰ Ипак, ове казне му нису сметале да напредује у служби.

¹⁶⁶ *Исйо.*

¹⁶⁷ *Сйоменица парохије прве великоградиштанске*, Сава Савић.

¹⁶⁸ Списак свештених лица Српске православне цркве, које су непријатељске власти по окупацији Србије интернирале, *Весник Српске цркве*, 9–12/1922.

¹⁶⁹ *Гласник, службени лист Српске православне папирарије*, бр. 4, 15/28. фебруар 1924, стр. 50.

¹⁷⁰ ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 8, 1921.

¹⁷¹ *Шематизам источно православне српске папирарије по подацима из 1924. године*, 1925, стр. 73.

¹⁷² АЈ, 69, 199, 320.

¹⁷³ ИАП, Управа Цркве Св. О. Николаја, к. 8, 1926.

¹⁷⁴ *Сйоменица парохије прве великоградиштанске*, Сава Савић.

¹⁷⁵ *Шематизам источно православне српске папирарије по подацима из 1924. године*, 1925, стр. 73.

¹⁷⁶ *Гласник, службени лист Српске православне папирарије*, 1922, бр. 9, стр. 137.

¹⁷⁷ АЈ, 69, 201, 322, С.

¹⁷⁸ *Браничевски весник*, II, св. 2, 1934, стр. 84.

¹⁷⁹ *Гласник, службени лист Српске православне папирарије*, бр. 6, 15/28. март 1926, стр. 84.

¹⁸⁰ *Браничевски весник*, II, св. 1, 1934, стр. 41.

Најпре је одликован правом ношења црвеног појаса (1934),¹⁸¹ потом је унапређен из групе VII/1 у групу VI/2 (1934).¹⁸² Живео је са попадијом Загорком – Гором. Удавио се у Великој Морави код Велике Плане 3/16. јула 1939. године.¹⁸³ Сахрањен је на новоселском гробљу Жаову.

Шљивић Живка Петар

Петар Шљивић, син истакнутог војводе Првог и Другог српског устанка Живка Шљивића и Митре, рођен је јуна 1818. године.¹⁸⁴ После завршене основне школе, као црквењак цркве пожаревачке спремао се за свештенички чин (ступио 1849. године).¹⁸⁵ Кратко је радио као практикант у Окружном суду у Пожаревцу. Он је после митрополитовог инсистирања пожаревачком проти, постављен на трећу парохију при цркви Заови, која је обухватала села Влашки Дол и Врбницу.¹⁸⁶ Следеће године добио је синђелију на ову, парохију влашкодолску.¹⁸⁷

О. Петар је неколико пута тражио премештај из влашкодолске парохије и то у Пожаревац (11. фебруар 1854),¹⁸⁸ Дубравицу (14. мај 1855) итд. На препоруку митрополита Петра, он је крајем октобра 1855. године постављен на парохију трњанску.¹⁸⁹ Пошто се Салаковац налазио у саставу парохије трњанске, ова парохија носила је и назив салаковачка. Иако је на овој парохији остао 40 година, о. Петар је од 1888. године имао за капелана трњанског Ивана Атанацковића.¹⁹⁰ Најпре је хтео да подигне цркву у Салаковцу, но, пошто се није споразумео са мештанима овог села око места за њену изградњу, он је подигао нову цркву у Пожаревцу, посвећену Св. Николи. У њој је сахрањен са супругом Јеленом.¹⁹¹

Свештеник Петар Шљивић живео је у браку са Јеленом, ћерком Аврама Спасојевића, трговца из Пожаревца, која је живела од 1825. до 1908. године.¹⁹² Њихова породица приказана је у Попису становништва и имовине 1862. године:

¹⁸¹ *Истио*, св. 2.

¹⁸² *Браничевски весник*, март–април, 1939, стр. 88.

¹⁸³ *Истио*, мај–јуни–јули 1939, стр. 152.

¹⁸⁴ Спомен плоча поред улазних врата Храма Св. Николе.

¹⁸⁵ АЕБ, КЛ, 1892, 4.

¹⁸⁶ АС, МБ, 762, 794/1850.

¹⁸⁷ *Истио*, 829/1851.

¹⁸⁸ *Истио*, 145/1854.

¹⁸⁹ *Истио*, 588, 675/1855.

¹⁹⁰ *Државни шемајизам*, 1889, 97.

¹⁹¹ *Споменица парохије трњанске*, стр. 3.

¹⁹² Надгробна плоча на улазу Светониколајевске цркве.

„Г. Петар Шљивић, парох, 42; жена Јелена 36, кћи Љубица 2 ½ године. Имање: 2 куће од тврдог материјала, 1 дућан, 1 виноград 8 мотика, 1 чаир од 2 дана, 1 ливада у Брежану, 1 воћњак у Брадарцу — Све у вредности 1 164 дуката цесарских. Месечни приход од парохије и кирије 27 талира.“¹⁹³ Дакле, већ тада, после само 12 година свештеничке службе, о Петар је припадао групи најбогатијих Пожаревљана, углавном због добре парохије и велике кирије за дућан. Он је Цркви Св. О. Николаја, коју је подигао сопственим новцем (1890), завештао куће, дућане и осталу непокретну и покретну имовину.¹⁹⁴

О. Петар је напредовао у служби. Најпре је одликован црвеним појасом (1883),¹⁹⁵ потом набедреником (1890) и на крају, 14. октобра 1892. произведен је за протојереја.¹⁹⁶ Служио је једну деценију у својој задужбини. Он је као стар, 1897. године добио капелана. Умро је након кратког боловања, 20. октобра /2. новембра 1902. године у Пожаревцу. Сахрањен је следећег дана у својој задужбини.¹⁹⁷

* * *

На крају, може се рећи да је Светониколајевска црква у Пожаревцу имала бурну прошлост у првих пола века. Била је у највећој кризи у време бугарске окупације (1915–1918) када су страдали њени свештеници у бугарским логорима. Неки од њих су се вратили оронулог здравља. Други су са осталом српском војском прешли Албанију, опорављали се и храбрили и лечили своје саборце на Солунском фронту. У међуратном периоду они су се добро слагали, добро обављали свештеничку службу и сарађивали са осталим пожаревачким свештеницима. Овде треба поново истаћи проту Петра Шљивића који је подигао Цркву и пред смрт јој завештао целокупну своју имовину.

Извори:

- Архив Југославије (АЈ)
- Архив Србије (АС), Митрополија београдска (МБ)
- Архив Епархије браничевске (АЕБ)
- Историјски архив Пожаревац (ИАП)
- Надгробни споменици Пожаревачког и Дубравичког гробља

¹⁹³ Перуничкић, 1977, стр. 224.

¹⁹⁴ АЈ, 69, 82, 131.

¹⁹⁵ *Хришћански весник*, 10/1883, стр. 640.

¹⁹⁶ АЕБ, КЛ, 1892, 4.

¹⁹⁷ *Весник Српске цркве*, 11/1902, стр. 1047.

Литература:

- АЕБ, Досијеи, 3, 38.
- АЕБ, Кондуит листа свештенства мирског реда Епархије браничевске (КЛ), 1889, 1892, 1901, 1903, 1920, 1925.
- АЕБ, Регистар венчаних 1837–1910.
- АЕБ, Регистар умрлих Саборне Пожаревачке цркве, 1837–1892.
- *Браничевски весник*, 1934–1939.
- *Весник Српске цркве*, 1899–1910.
- Владимировић, М. (1983). Школовање и писменост у пожаревачком крају од 1733. до 1842. У *250 година ОШ „Досијеј Обрадовић“ у Пожаревацу*. Пожаревац.
- *Гласник Православне српске цркве у Краљевини Србији*, 1907.
- *Гласник Српске православној цркве*, 1895–1899.
- *Гласник, службени лист Српске православној патријаршије*, 1922–1931.
- *Добројвори, оснивачи и улајачи Српске књижевне задруге у 1892*, XLIII.
- *Државни шемањизми*, 1865–1911.
- *Живот и прикљученија Димитрија Обрадовича*. (1892). Београд: Српска књижевна задруга.
- ИАП, Регистар венчаних Пожаревац 1837–1910, 1864.
- ИАП, Управа Цркве Св. о. Николаја, I, III, IV, VI, VII, VIII, X.
- ИАП, Управа Цркве Св. о. Николаја, МКУ, LXXV, I парохија пожаревачка, 1903.
- ИАП, Управа цркве Светог оца Николаја, Црквени одбор, 1891.
- Јевремовић, Т. (2005). *Хроника Дубравице*, I. Дубравица.
- Јовановић, М. (2006). Један прилог познавању вредности нове цркве у Смедереву. У *Смедеревски зборник*, I.
- Јоксимовић, В. (2003). *Трајно и лажно*. Рума – Београд: Српска књига.
- Лекић, Д. (2001). *Парохија и црква александровачка*. Александровац.
- *Летопис Миљевићко-баричке парохије*.
- *Летопис парохије V пожаревачке*.
- *Летопис Саборне (старе) пожаревачке цркве*.
- *Летопис Цркве жабарске*, Биографије свештеника.
- *Летопис Цркве крњевске*, св. 3.
- Манојловић, М. (1998). *Жабари*. Жабари.
- Манојловић, М. (2011). *Пожаревац окружна варош 1858–1918*. Пожаревац.

- Милошевић, Р. (2003). *Српска православна Епархија браничевска, Шемањизам*. Пожаревац.
- Перуничкић, Б. (1977). *Град Пожаревац и његово управно подручје*. Београд.
- Ранковић, З., Лазић, М. (пр). (2011а). *Уредбе и прописи Митрополије деоградске 1877–1893*. Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије браничевске.
- Ранковић, З., Лазић, М. (пр). (2011б). *Уредбе и прописи Митрополије деоградске 1894–1920*. Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије браничевске.
- Ранковић, З., Лазић, М. (пр). (2012). *Одлуке и решења Сабора, Синода и Епархије браничевске 1926–1930*. Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије браничевске.
- Списак свештених лица Српске православне цркве, које су непријатељске власти по окупацији Србије интернирале. *Весник Српске цркве*. 9–12/1922.
- *Сјоменица парохије александровачке*.
- *Сјоменица парохије прве великоградичанске*.
- *Сјоменица парохије средњевске*.
- *Сјоменица парохије прњанске*.
- *Хришћански весник*, 1883, 1886, 1899, 1904.
- *Шемањизам источно православне српске патријаршије по подацима из 1924. године*. (1925). Сремски Карловци: САС.

Darko Ivanović

National Library "Radoje Domanović", Velika Plana

Half of a century of St. Nikolai's Church

The City of Požarevac used to have only one church for more than seven decades within the nineteenth century. In the middle of the aforementioned century, there were a few futile attempts to build another, new church. Nevertheless, the new church was built in 1890, thanks to the financial support of archpriest Petar Šljivić, the then trnjanski parish priest who also happened to be the son of Živko Šljivić, the duke of the First Serbian Uprising.

The new church was sanctified on the very day of the temple's celebration in 1890 (may 9th according to the old julian calendar, namely may 22nd, according to the new gregorian calendar). The metropolitan of Serbia, Michael performed the sanctification by the help of Belgrade "Saint Sava" seminary students choir.

Saint Nikolai's church was built in serbian-byzantine style, of steadfast material. There's an isosceles cross in the church's foundation with quadrangle apses on its sides and a dome, the top of which ends in a gilt ball with a cross on it.

It took the church several years to acquire the iconostasis and all the necessary church items, as well as to pay off the debts. The priests of the second, the third and the seventh brežanski parish of Požarevac used to perform the religious service in this very church's. Throughout the first half of century, there were 16 of them there, mainly experienced ones. Their biographies have been presented in the latter part of this work.

Key words: Požarevac, the new church, St. Nikolai, priests.

Датум пријема чланка: 1. 4. 2013.

Датум прихватања чланка за објављивање: 31. 5. 2013.

